

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Історико-філософський факультет
Кафедра філософії

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
Відділення релігієзнавства

МОЛОДІЖНА АСОЦІАЦІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ

«КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ-2019»

*Матеріали наукової конференції
16-17 травня 2019 року*

м. Київ
2019

феномен духу К.Г. Юнг також виокремлює поняття «духу епохи», який стоїть в якості рухомого принципу за певними думками, судженнями та діями, що мають колективний характер. Дух, все виходячи із своєї природи є активною сутністю, динамічним принципом, завдання якого полягає в натхненні [6, с.290-292].

Отже, інтерсуб'єктивний характер естетичної цінності як феномену, що лежить в основі естетичної свідомості виявляється на рівні особливостей індивідуального сприйняття, яке є закономірним результатом осуспільненості людської здатності до естетичного сприйняття. Разом із тим цей феномен має складну діалектичну природу, на що вказують особливості естетичного сприйняття різних історичних епох. Це дає підставу виокремити поняття «духу епохи», яке виступає динамічним принципом і наддуховною цілісністю впливаючи на специфіку сприйняття естетичної цінності та її продукування.

Література

1. Гегель Г.В. Энциклопедия философских наук. Том 3. Философия духа. Москва, Мысль, 1977. 471с.
2. Ингарден Р. Исследования по эстетике. Москва, Изд.-во иностранной литературы, 1962 . 569 с.
3. Канарский А. С. Диалектика эстетического процесса. Киев, Мир. тип., 2008. 373 с.
4. Кант И. Сочинения. В 8-ми томах. Т.5. Москва, Чоро, 1994. 414 с.
5. Петров Г.В. Краткий справочник по философии. Псков, ПГПИ, 2004. 52 с.
6. Юнг К.Г. Душа и миф: шесть архетипов. Государственная библиотека Украины для юношества, 1996. 384 с.

Омельченко Ганна

*студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Хрипко Світлана

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ФЕНОМЕН ЗРІЛОЇ САМОТНОСТІ

ЯК ВТІЛЕННЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ХАННИ АРЕНДТ

Самотність – це апріорний феномен, що так чи інакше торкається життя кожної без винятку людини. Як соціальна істота людина іманентно тяжіє до розкоші спілкування, яке будучи однією зі стрижневих цінностей втілює динаміку соціалізації, радості й тривоги, віру і сумніви, прагнення бути затребуваним, взаємодопомогу і т.п. Але зрілість як акме-стан духовного буття особистості не завжди передбачає сфокусованість на колективний формат визнання, на пріоритет феномену «Ми». Зрілість може втілювати і свідому потребу у відособленні (усамітненні). Відчуження і самота (вимушені чи свідомі) можуть стати фундаментом життя, виживання, духовного зростання, самоствердження тощо. Самотність як феномен духовного життя особистості – це не завжди антипод комунікації, адже всі доленосні рішення людиною приймаються на самоті, сам-на-сам зі своїм «Я», зі своєю совістю, на своєму шляху до самого себе...

Період тривалої чи мікшованої самоти проходить крізь долю всіх і кожного. Не винятком є і сфера наукового світу. Самотність є об'єктом багатьох досліджень в просторі філософії, соціології та психології. Цікавою особливістю проблемної літератури є той факт, що в простір розуміння феномену самотності кожний автор вкладає власний досвід, власне розуміння даного явища та його специфіки і ролі. Проблема самотності порушувалась або досліджувалась у працях західних і американських філософів, психологів, соціологів, медиків, письменників зокрема, А. Камю, Е. Фромма, І. Ялома, Ж.-П. Сартра, М. Бубера, Д. Рассела, Р. Вейса, А. Садлера, К. Мустакаса, М. Мід, Б. Міюсковича, Л. Пепло, Дж. Янга, Х. Саллівана, Г. Гессе, Д. Дефо, Т. Вулфа, Г. Гріна тощо. Українські вчені та їх колеги з пострадянських держав до проблеми самотності зверталися рідко. Окремі публікації з'явилися лише в останні десятиліття ХХ ст. Це праці І. Кона, Н. Хамітова, А. Хараша, Ю. Швалба, О. Данчевої,

Ю. Кошелевої, Г. Тіхонова, І. Ачилдієва, Н. Харламенкової та інших. До цього часу проблема самотності «була просто перенесена у сферу прихованих духовних пошуків, релігійної свідомості, богобудівництва, а часом і прямої церковної опіки». Серед сучасних досліджень окремо хотілось би відзначити ґрунтовну всеохоплюючу і багатоконтекстуальну роботу з проблематики самотності як духовного буття особистості в авторстві М. Мовчана

Базуючись на філософському аналізі та великій кількості досліджень, самотність розглядається під різними кутами зору: як настрої, почуття дискомфорту, страх (соціофобія та антропофобія), переживання втрати, дефіцит довіри та прив'язаності, самовільне відчуження або як почуття соціального голоду, біль недостатнього визнання, любові, близькості, ба навіть як генетичну мітку.

Яскравим і непересічним прикладом дуалістичного єднання зрілості поглядів і самотності в житті є постать унікальної в багатьох відносинах жінки-філософа Ханни Арендт. Фактична актуалізація проблеми зрілої самотності є втіленням осмислення ціннісного простору життя і творчості Ханни Арендт – німецько-американського філософа і політолога, почесного доктора багатьох університетів світу, лауреата в галузі премії соціальних наук Німеччини, США та Данії, учениці К. Ясперса, М. Гайдеггера та Е. Гуссерля. Увесь комплекс вищеперерахованих досягнень, тим не менш, узгоджується з можливістю дослідження проблеми «самотності по життю». Незаангажованість постаті Ханни Арендт, непересічні колізії життя і долі філософа, а також наша авторська зацікавленість в проблематиці філософії зрілості та філософії самотності стали причиною для обрання даної теми.

Науковий дискурс з проблематики філософії феномену зрілої самотності дозволяє зробити певні авторські контексти та акценти в полі репрезентації ключових концептуальних та проблемно-висхідних положень, а саме:

- Серцевиною проблеми дослідження явища суб'єктивного відчуття самотності є принципова різниця двох понять: відчуття самотності в умовах фізичної або соціальної ізоляції особистості та явища суб'єктивного відчуття самотності; самотність – це суперечливий, багатогранний, поліконтекстний і невичерпний за своєю природою феномен, що обертаючись то самознищенням і пригніченням особистості, то її творчим і вільним началом є втіленням унікального, неповторного, ексклюзивного людського «я»;

- Аксиологічний дискурс презентує – цінності, на загал, осмислюються як поняття у соціокультурній практиці, що виступають у ролі орієнтирів і органічно пов'язані зі словом «цілі»; констатуємо: цінності – це втілення якісно-апріорного вибору за обставин зміст і умови яких коливаються між крайнощами і «дном»; отже, цінності – це завжди проблема вибору;

- Філософію самотності ми розуміємо як область філософського знання що розглядає формування світогляду та характеру в її умовах; зрілість ми бачимо як

синонім мудрості, як втілення любові до мудрості (попри будь-які обставини життя), отже зрілість є, на нашу думку, філософією життя з одного боку і взірцем життєвої філософії з іншого.

- Життя і творчість Ханни Арендт є наочним втіленням феномену зрілої самотності, яка формується на основі життєво-ціннісного простору. Ціннісне наповнення її життєвого шляху втілює кращий життєдайний зріз вияву самотності (усамітнення), а її творча спадщина репрезентує осмислення найскладніших контекстів вияву даного феномена.

Наш аналіз феномена зрілої самотності в житті і філософській спадщині Ханни Арендт дає підстави говорити про надзвичайне місце і роль актуалізованої проблематики як для суспільства в цілому, так і для конкретної людини. Виходячи із наслідків розв'язання завдань дослідження, головні підсумки і узагальнення можна звести до наступного:

1) Самотність в традиційному буттєвому розумінні – це соціально-психологічне явище, емоційний стан, пов'язаний з відсутністю близьких, позитивних емоційних зв'язків з людьми або зі страхом їх втрати в результаті вимушеної або наявної психологічної причини соціальної ізоляції. Людина може відчувати як зовнішню, так і внутрішню самотність. Серцевиною проблеми дослідження явища суб'єктивного відчуття самотності є принципова різниця двох понять: відчуття самотності в умовах фізичної або соціальної ізоляції особистості та явища суб'єктивного відчуття самотності; самотність – це суперечливий, багатогранний, поліконтекстний і невичерпний за своєю природою феномен, що обертаючись то самознищенням і пригніченням особистості, то її творчим і вільним началом є втіленням унікального, неповторного, ексклюзивного людського «я»; самотність як феномен духовного життя особистості – це не завжди антипод комунікації, адже всі доленосні рішення людиною приймаються на самоті, сам-на-сам зі своїм «Я», зі своєю совістю...

2) Сама по собі проблема самотності особистості має сьогодні таку ж актуальність, як і десятки і сотні років тому. Це вічна проблема. Феномен самотності іманентно належить до тих понять, реальний життєвий смисл яких немов би абсолютно чітко уявляється навіть в буденній свідомості, але подібна якість може мікшувати зміст і заводити в оману, бо вона приховує надзвичайно складний і суперечливий зміст, який неначе вислизає від можливості раціонального аналізу. Специфічною особливістю проблемної літератури є той факт, що в простір розуміння феномену самотності кожний автор вкладає власний досвід, власне розуміння даного явища та його специфіки і ролі.

3) Осмислення феномену самотності виходить на актуалізацію двох тенденцій: позитивна самотність (усамітнення) та негативна самотність. Самотність як усамітнення – це позитивний, творчий, активний, бажаний, необхідний, невід'ємний і морально-виховний початок з якого народжується повноцінна зріла особистість. Такий варіант самотності дозволяє особистості

зазирнути в найвіддаленіші і найпотаємніші приватні куточки своєї душі і власного «я», зробити критичний аналіз пройденого, подумати на теперішнім і відтворити тенденцію майбутнього, очистити своє «я» від напливу незначного, другорядного, швидкоплинного і впорядкувати свої емоції і думки. Це – зріла самотність. Зрілість як акме-стан духовного буття особистості не завжди передбачає сфокусованість на колективний формат визнання, на пріоритет феномену «Ми». Зрілість може втілювати і свідому потребу у відособленні (усамітненні). Відчуження і самота (вимушені чи свідомі) можуть стати фундаментом життя, виживання, духовного зростання, самоствердження тощо. Саме такий формат зрілої самотності втілює життя і творчість Ханни Арендт.

4) Проаналізувавши ціннісний простір життя та творчості Ханни Арендт, можна зробити висновок про унікальність, непересічність і велич цієї жінки-філософа. Самотність як полігранний феномен специфічно характеризує буття людини в соціальному середовищі (дружньому чи ворожому), вказує на її природню окремішність, фокусується на прагненні ствердити власну самототожність та на реалізацію намагання єдності з «іншим», «не своїм», «стороннім»; маючи багатогранну, суперечливу і невичерпну природу самотність здатна обернутись творчим і вільним началом, що, в свою чергу, і втілює життя і доля Ханни Арендт. Зрілість є, на нашу думку, філософією життя з одного боку і взірцем життєвої філософії з іншого. Життя і творчість Ханни Арендт є наочним втіленням феномену зрілої самотності, яка формується на основі життєво-ціннісного простору.

5) Бути людиною означає бути включеним у суспільне життя, а отже, це вимагає активної громадянської позиції та вміння поставити себе на місце інших. Але включеність в активне суспільно-політичне життя може призвести до зрілої самотності людини. На нашу думку, формування зрілої самотності як феномену, відбувається при відсутності у людини відчуття захищеності, потрібності, важливості, відчуття родинного тепла. Самотність не з'являється миттєво, вона накопичується часом. Звичка до самотності поступово трансформується у зріле усамітнення. Людина яка звикла до самотності не відчуває потреби у коханні, не залежить від думки інших. Вона починає ховатися за маскою насиченого життя, не показуючи людям свою самотність. Отже, життя і творчість Ханни Арендт дає нам зрозуміти, що якщо все життя жити будуючи свої політичні погляди, філософську ідеологію, боротися за місце в цьому світі, відстоювати своє походження, боротися з владою, можна сформувати в собі силу волі, рішучий і сміливий характер, але залишитися душевно самотньою. Ціннісне наповнення життя Ханни Аренд є втіленням кращого позитивного зрізу розуміння самотності (усамітнення), а її творчий доробок – акцентує принципово найскладніші форми вияву самоти.

6) Життя – це проблема вибору. Вибір – завжди ціннісно орієнтований. Вибір завжди робиться сам-на-сам зі свої «я». Вибір втілює зрілість цінностей і зрілу самотність. Життя і творчість Ханни Аренд, певним чином, є втіленням феномену зрілої самотності і філософії цінностей.

Література

1. Алоиз Принц. Ханна Арентд або любов до світу. Темпора, 2016. 342 с.
2. Арентд Х., Хайдеггер М. Письма 1925-1975 и прочие свидетельства. М., Изд-во Института Гайдара, 2015. 456 с.
3. Арентд, Ханна. Жизнь ума. СПб., Наука, 2013: 13.
4. Арентд, Ханна. Джерела тоталітаризму. К.: Дух і Літера, 2005: 513-528.
5. Арентд, Ханна. Банальність зла. Суд над Айхманом в Єрусалимі. К.: Дух і Літера. 2013. 367 с.
6. Діденко В. Жінка, якій вдалося зрозуміти. Ганна Арентд про терор, ідеологію та нездатність мислити. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/zhinka-yakiy-vdalosya-zrozumiti-ganna-arendt-pro-teror-ideologiyu-ta-nezdatnist-misliti-134825.html>
7. Левченко Л. Ю. Проблема самотності: гендерний контекст. Київ. 2007
8. Мовчан, М. Самотність як феномен буття особистості: Монографія. Полтава, 2009. 265с.

Хенгі Людмила

*аспірант кафедри філософії
Сумського державного університету*

Козинцева Тетяна

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Сумського державного університету*

ПРОСТІР МОДИ АБО ПРОСТІР МОДНОГО: АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

До середини ХХ століття в гуманітаристиці існувала тенденція парадигмального бачення історичного, культурного, наукового процесів. Можливо як данина постмодерній риторичі, можливо як спроба відійти від метанарративів та знайти адекватний підхід або метод здійснення аналізу сучасного багатовекторного світу наприкінці ХХ-початку ХІ століття з'являється палітра поворотів – лінгвістичний, іконічний, просторовий,